

методів агрегування та калібрування. На відміну від інших, цей підхід передбачає здійснення багатогранного (полідіагностичного) оцінювання розвитку різних сфер національної економіки та дозволяє діагностувати проблеми в тих сферах, на розв'язання яких має спрямовуватися регулювання розвитку національної економіки.

Література:

1. Global Evaluation Agenda (GEA) 2016-2020 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.evalpartners.org/sites/default/files/documents/EvalAgenda2020.pdf>.
2. Glossary of Key Terms in Evaluation and Results Based Management. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.oecd.org/dac/evaluation/2754804.pdf>
3. Razumova H. Methodical approach to polydiagnostic evaluation of the national economy development. The potential of modern science: collective monograph // Editor: Babych M.M. – London, United Kingdom: Sciemcee Publishing. – 2019. – P. 173-182.
4. Striking a Balance Between Well-Being and Growth: The 2018 Sustainable Economic Development Assessment. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.bcg.com/publications/2018/seda-striking-balance-between-well-being-growth.aspx>.

Сайчук О. В., д.т.н., доцент

Колпаченко Н. М., к.е.н., доцент

*Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка
м. Харків, Україна*

СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ БІОЕНЕРГЕТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Умови постачання та постійно зростаючі ціни на енергоносії спонукають до диверсифікації внутрішніх джерел постачання, зокрема шляхом використання біоенергетичного потенціалу аграрних підприємств. Ринок біологічних видів пального, як одна з головних складових альтернативних джерел енергії, охоплює процеси виробництва та переробки сировини на біопаливо, його зберігання та реалізацію.

В контексті подорожчання енергетичних ресурсів значення біоенергетичного потенціалу в структурі ресурсного та виробничого потенціалів аграрного підприємства зростає. Створення власних виробництв біопалива стає джерелом додаткових конкурентних переваг суб'єктів агробізнесу, адже поряд з економією витрат у порівнянні з використанням мінерального палива, збільшує рівень незалежності підприємства від кон'юнктури відповідних ресурсних ринків, а отже позитивно впливає й на його економічну безпеку [1, с. 6].

Ми розглядаємо біоенергетичний потенціал аграрного підприємства як впорядковану сукупність можливостей підприємства щодо ефективного здійснення основної діяльності на засадах повноцінного відтворення біоенергетичних ресурсів за рахунок функціонування механізму енергетичного обміну в керованих виробничо-технологічних системах підприємства [2, с. 26-27].

Становлення функціонування ринку біоенергетичних ресурсів пов'язано із цілями диверсифікувати джерела постачання енергетичних ресурсів за кількістю і якістю їх виробництва, тому обґрунтування параметрів розвитку ринку біоенергетики здійснюємо на основі системно-функціонального підходу. Оцінку перспективних

напрямок використання біоенергетичного потенціалу аграрних підприємств проводиться по моделі дослідження, що являє алгоритм різноваріантності потреб в можливостях виробництва та продукції.

В основу стратегій розвитку біоенергетичного потенціалу аграрних підприємств можуть бути покладені результати проведеної оцінки. Основною метою зазначених стратегій є підвищення енергетичної незалежності підприємств та економія витрат, що пов'язана з використанням енергоресурсів.

Враховуючи той факт, що організаційно-економічні та організаційно управлінські заходи, які спрямовані на мобілізацію складових біоенергетичного потенціалу передбачають прийняття низки управлінських рішень стратегічного, тактичного й оперативного характеру, біоенергетичний потенціал розглядаємо також в якості об'єкта управління. Відповідно, розробка та реалізація відповідних стратегій є ключовою стадією управлінського впливу відносно розвитку біоенергетичного потенціалу аграрних підприємств. Концептуальна модель стратегічного управління біоенергетичним потенціалом аграрного підприємства наведено на рисунку 1.

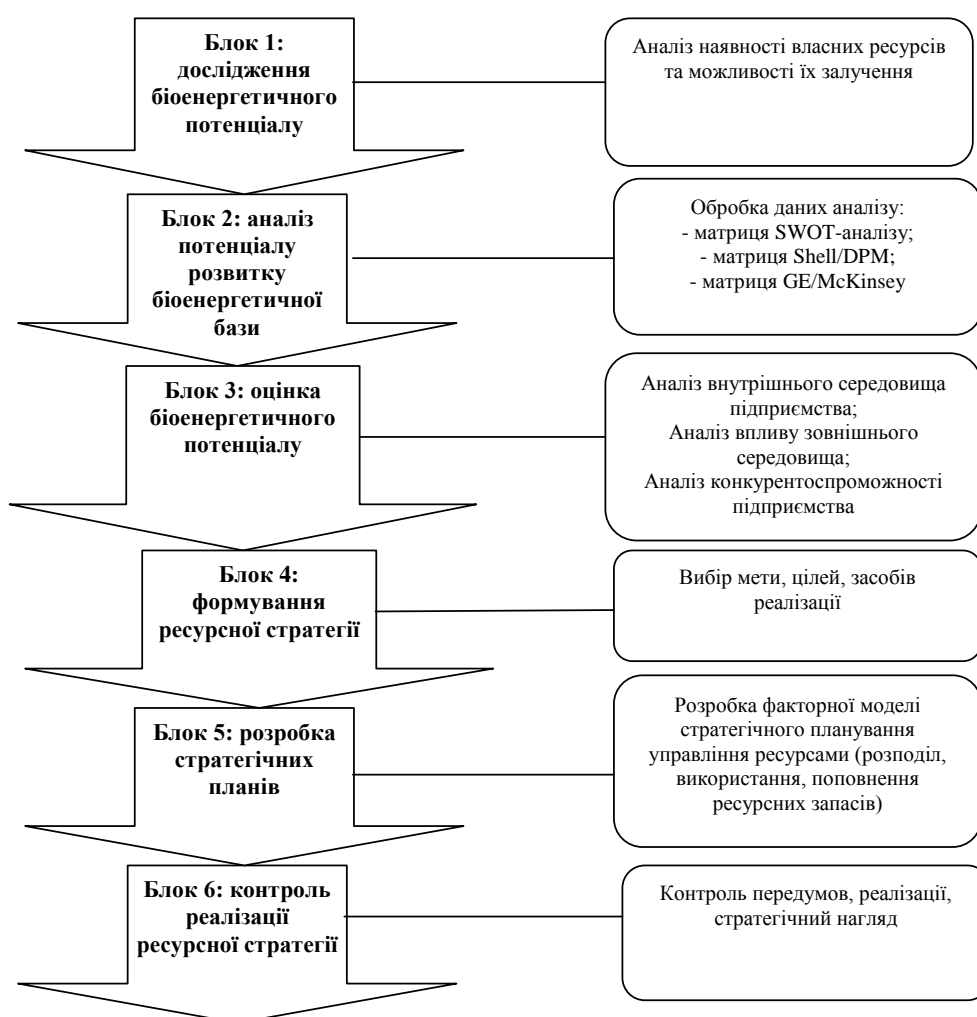

Рис. 1. Концептуальна модель стратегічного управління біоенергетичним потенціалом аграрного підприємства

Як видно з рисунку 1, процес стратегічного управління підприємством поділений на 6 основних блоків: дослідження ресурсного потенціалу, аналіз потенціалу розвитку ресурсної бази, оцінка ресурсного потенціалу, формування ресурсорієнтованої стратегії, розробка стратегічних планів та контроль реалізації ресурсної стратегії. По

своїй суті сукупність зазначених блоків об'єднуються навколо єдиної спільної мети: забезпечення поетапної розробки та подальшої реалізації ресурсної стратегії.

Запропоновані блоки (етапи) стратегічного управління ресурсним потенціалом підприємства забезпечують досягнення основних цілей ресурсорієнтованих стратегій: зниження матеріаломісткості продукції, зростання ресурсовіддачі, комплексне використання сировинних ресурсів, збільшення виходу готової продукції, скорочення та ліквідація втрат, використання вторинних ресурсів та відходів тощо. В своїй сукупності це дозволяє не просто підвищити ефективність використання ресурсного потенціалу організації, а й покращити результативність її загальної виробничо-господарської діяльності.

Використання існуючих можливостей та ресурсів аграрних підприємств сприятиме зменшенню транзакційних витрат, відповідно підвищить конкурентоспроможність аграріїв шляхом скорочення собівартості виробництва та кінцевої ціни на сільськогосподарську продукцію. Водночас, біоенергетичних ресурсів на місці утворення сировини сприятиме скороченню сезонності в роботі, продуктивному використанню трудових ресурсів та соціальному забезпеченні споживачів доступними біоенергетичними ресурсами [3].

Для стимулювання впровадження біоенергетичних технологій у виробництво необхідно активно проводити консалтингові заходи, тренінги, круглі столи тощо з метою інформування про джерела альтернативної енергії, переваги її використання, обґрунтування доцільності та ефективності їх використання.

Висновки. Основу концептуальної моделі стратегічного управління біоенергетичним потенціалом аграрного підприємства становить принцип декомпозиції ресурсної стратегії підприємства. При цьому в якості ресурсної стратегії розглянуто загальну координацію за ресурсним підходом стратегій організації, що має на меті забезпечення раціонального розподілу ресурсів між напрямками діяльності і їх ефективного використання для найповнішого досягнення поставлених стратегічних цілей та отримання максимального ефекту синергії за рахунок ресурсної орієнтації загальної стратегії підприємства. Основу вибору ресурсної стратегії стосовно розвитку та мобілізації біоенергетичного потенціалу складають аналітичні методи ідентифікації відповідних можливостей підприємства та альтернативних варіантів розвитку.

Література:

1. Колпаченко Н.М. Організаційно-економічні засади розвитку біоенергетичного потенціалу аграрних підприємств : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.00.04 / Н.М. Колпаченко; ХНТУСГ. – Харків, 2017. – 23 с.
2. Колпаченко Н.М. Мобілізація біоенергетичного потенціалу як шлях підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств / Н.М. Колпаченко, Ю.А. Сайчук // *International Scientific-Practical Conference Innovation Management in Marketing: Modern Trends and Strategic Imperatives: Conference Proceedings, April 12-13th, 2018. Poznan, Poland: WSPiA Publishing.* с. 25-28.
3. Ігнатенко М.М., Мармуль Л.О. Формування та розвиток біоенергетичного потенціалу аграрних підприємств на засадах контролінгу / М.М. Ігнатенко, Л.О. Мармуль // Електронний науково-практичний журнал «Інфраструктура ринку». URL: <http://www.market-infr.od.ua/uk/13-2017> (дата звернення: 16.05.2019).

ПЕРСПЕКТИВНИЙ РОЗВИТОК ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА ПІДТРИМКИ БІЗНЕСУ НА ІННОВАЦІЙНІЙ ОСНОВІ У ПІДПРИЄМСТВАХ АПК УКРАЇНИ

Необхідність державного регулювання та підтримки інноваційної діяльності підприємств АПК обумовлена об'єктивними умовами ринкового середовища. Тому питання щодо регулювання та рівня впливу держави на обсяги інноваційного виробництва і збуту продукції у підприємствах в умовах ринкового середовища є досить актуальними і мають надзвичайно важливе значення для економічної ефективності та конкурентоспроможності агропромислового бізнесу.

Приєднання України до СОТ обумовлює необхідність розроблення нових вимог та обмежень щодо загального рівня, видів та форм державної підтримки галузей і підприємств АПК. Україні необхідно виробити чітку систему критеріїв ефективності державної підтримки суб'єктів господарювання, яка б відповідала вимогам СОТ та країнам Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР).

На основі діючої методології OECD, автором розраховано показники сукупної підтримки сільського господарства (TSE) та її складової – підтримки виробників (PSE) в окремих країнах світу за 2000-2017 роки (табл. 1).

Порівняно найвищого рівня державної підтримки отримало сільське господарство (TSE) та безпосередньо виробники (PSE) у країнах ЄС, США та Китаю.

За останні роки найменшу (в десятки разів) державну підтримку мають сільське господарство та сільгоспвиробники України порівняно з Росією, Канадою та іншими країнами.

Аналіз літературних джерел [1; 2; 3] показав, що у світовій практиці використовуються різні моделі державної підтримки розвитку сільського господарства. В країнах ЄС – 28 використовується на високому рівні пряма державна підтримка діяльності фермерських господарств. Вона дає змогу: здійснювати контроль за розвитком аграрного сектора; зменшити негативний вплив сезонних цінових коливань; поліпшити фінансову стійкість та конкурентоспроможність фермерських господарств. Однак модель країн ЄС – 28 щодо підтримки сільськогосподарських виробників на високому рівні, використовувати в Україні практично нереально через значне навантаження на бюджет.

В Канаді модель державної підтримки працівників сільського господарства здійснюється на основі політики пільгового довгострокового кредитування, яку країна використовує з 1959 року. Спрощений доступ до коштів сприяв суттєвому підвищенню рівня інноваційного техніко-технологічного забезпечення фермерських господарств та ефективності їх функціонування, що дало змогу Канаді вийти у лідери щодо експорту аграрної продукції. Недоліком канадської моделі підтримки сільського господарства є досить тривалий період (50 років) очікування ефективних результатів від товаровиробників та постійно зростаюча заборгованість підприємців перед державними кредиторами (банками).

В США для державної підтримки фермерських господарств, використовують страховий їх захист, що сприяє зниженню ризику банкрутства, підвищенню фінансової стійкості до циклічних та сезонних коливань, створенню гарантованого рівня доходів, необхідних для діяльності за принципом розширеного відтворення на

інноваційній основі. Проте американська модель підтримки сільгоспвиробників показала ряд недоліків: нерівномірність розподілу страхової винагороди; більшу кількість винагороди отримують великі підприємства, що сприяє збільшенню чисельності великих і зменшенню малих підприємств; зниженню ефективності використання ресурсів та ін.

Таблиця 1

Динаміка рівня державної підтримки сільського господарства в країнах світу за методикою ОЕСД, млн. дол. США

Країни і показники	В середньому за роки:					
	2000-2002	2003-2005	2006-2008	2009-2011	2012-2014	2015-2017
Країни ЄС – 28						
Загальна оцінка підтримки (TSE)	100666,7	142774,7	148402,8	130329,9	130500,4	108302,3
у т.ч. оцінка підтримки виробників (PSE)	88693,6	122377,1	129994,8	112981,5	113846,2	96095,9
Канада						
Загальна оцінка підтримки (TSE)	5651,8	7586,2	8043,4	9314,2	7953,4	6088,0
у т.ч. оцінка підтримки виробників (PSE)	4329,5	5757,9	5910,6	7063,5	5729,1	4369,4
США						
Загальна оцінка підтримки (TSE)	72735,9	70644,5	67562,9	80461,9	90565,6	94082,6
у т.ч. оцінка підтримки виробників (PSE)	46480,0	39319,7	30729,0	31664,3	35204,4	38105,2
Китай						
Загальна оцінка підтримки (TSE)	26259,8	41771,1	63771,9	121544,6	233323,3	263479,1
у т.ч. оцінка підтримки виробників (PSE)	14273,9	28153,5	46435,5	99588,6	201874,0	224112,1
Росія						
Загальна оцінка підтримки (TSE)	2814,4	7669,1	16815,8	19319,1	16892,8	11614,4
у т.ч. оцінка підтримки виробників (PSE)	2105,4	6581,8	13503,0	15369,1	13538,6	9987,1

Джерело: розраховано автором на основі [1; 3]

У Новій Зеландії, яка у 1983 р. пережила економічну кризу, провели реформування економіки АПК в напрямі повної переробки аграрної сировини та експорту тільки готової кінцевої продукції для споживання. У 1986 р. там було скасовано пряму державну підтримку агросектора, що дало змогу упродовж 30 років збільшити у чотири рази випуск валової аграрної продукції, подвоїти темп зростання продуктивності. Країна з 2016 р. стала порівняно найбільшим експортером харчової продукції з найменшими бюджетними витратами на аграрний сектор економіки АПК [2, с. 18].

Повчальною для України є модель підтримки, яка використовується у політиці Нідерландів, шляхом проведення наукових досліджень у галузях сільського

господарства. Напрями проведення наукових досліджень, використання їх результатів та впровадження у виробництво координують спеціальні органи, які одержують державне фінансування та контролюються урядом. Держава через ці органи у 2015 р. профінансувала 60 % усіх наукових розробок Нідерландів. Така модель державної підтримки наукових досліджень сприяє запровадженню інноваційних технологій у галузях рослинництва і тваринництва, підвищення економічної ефективності функціонування сільського господарства. Її доцільно доопрацювати та використовувати в умовах України.

Розглянуті вище моделі державної підтримки сільського господарства були оцінені за ключовими чинниками: зростання продуктивності та конкурентоспроможності; зменшення державного боргу та податкового навантаження на економіку та інші. Вказані чинники оцінили за їхнім впливом на економічне зростання та встановили рейтинг кожної із досліджуваних моделей підтримки сільського господарства [2, с. 22].

Встановлено, що найкращі за рейтингом є науково-дослідна підтримка Нідерландів та відмова від будь-якої підтримки, що практикує Нова Зеландія (1,0 бал).

Досвід Канади – кредитна підтримка насамперед дрібних фермерських господарств (за рейтингом має 0,95 бала – третє місце), страхова підтримка США (0,24 бала – четверте місце) та пряма підтримка країн ЄС – 28 (0,05 балів – п'яте місце).

Таким чином, для розвитку бізнесу АПК України необхідно: активізувати напрями та порядок державної інноваційної підтримки шляхом використання науково-дослідної діяльності у складових АПК (нідерландський досвід); налагодити виробництво вітчизняних інноваційних основних техніко-технологічних засобів із високими економічно-соціальними та екологічними параметрами; удосконалити підготовку висококваліфікованих кадрів масових професій та фахівців вищої школи.

Література:

1. Кернасюк Ю.В. Світовий досвід державної підтримки агробізнесу // Агробізнес сьогодні від 27.06. 2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://agro-business.com.ua/agro/ekonomichnyi-hektar/item/7931-svitovy-dosvid-derzhavnoi-pidtrymky-ahrobiznesu.html>
2. Тарасенко А., Яблоновський Д. Яка модель субсидіювання аграрного сектора потрібна Україні (30 жовтня 2018 р.) / Центр економічної стратегії, 2018. – 24с.
3. Agricultural support estimates (Edition 2018). [Electronic resource]. Made of access: https://www.oecd-library.org/agriculture-and-food/data/oecd/oecd-agriculture-statistics_agr-data-en